

Oscar WILDE

THE PICTURE OF DORIAN GRAY

Оскар ВАЙЛЬД

ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ

*Переклад з англійської
Олени ЛОМАКІНОЇ*

КИЇВ • ЗНАННЯ

THE PREFACE

The artist is the creator of beautiful things.

To reveal art and conceal the artist is art's aim.

The critic is he who can translate into another manner or a new material his impression of beautiful things.

The highest as the lowest form of criticism is a mode of autobiography.

Those who find ugly meanings in beautiful things are corrupt without being charming. This is a fault.

Those who find beautiful meanings in beautiful things are the cultivated. For these there is hope. They are the elect to whom beautiful things mean only Beauty.

There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written. That is all.

The nineteenth century dislike of Realism is the rage of Caliban¹ seeing his own face in a glass.

The nineteenth century dislike of Romanticism is the rage of Caliban not seeing his own face in a glass. The moral life of man forms part of the subject-matter of the artist, but the morality of art consists in the perfect use of an imperfect medium.

No artist desires to prove anything. Even things that are true can be proved.

No artist has ethical sympathies. An ethical sympathy in an artist is an unpardonable mannerism of style.

No artist is ever morbid. The artist can express everything.

Thought and language are to the artist instruments of an art.

Vice and virtue are to the artist materials for an art.

¹ *Caliban* — one of the negative characters of William Shakespeare's play "The Tempest". Evil-minded, mutilated savage, son of malevolent witch Sycorax. (Here and further on — editor's notes.)

ПЕРЕДМОВА

Художник — творець прекрасного.

Мета мистецтва — виявити себе і приховати митця.

Критик — це людина, що має здатність віднаходити нові шляхи й матеріали, аби втілити своє бачення прекрасного.

Найвищим і водночас найнижчим виявом критики є автобіографія.

Ті, хто віднаходить у прекрасному потворні смисли, — люди морально зіпсовані, що не додає їм привабливості. Це, навпаки, вада.

Ті ж, хто здатен розгледіти у прекрасному прекрасні смисли, — культурні, освічені. Для них ще є надія. Але тільки ті, хто в прекрасному вбачає лише одне — Красу, є обраними.

Немає книг духовних і бездуховних. Натомість є книги добре написані й погано написані. І все.

Ворожість XIX століття до реалізму — це гнів Калібана¹, що бачить себе у дзеркалі.

Ворожість XIX століття до романтизму — це гнів Калібана, який себе у дзеркалі не бачить. Моральність людини — це лише одна з тем для митця, а моральність мистецтва — застосовувати недосконалі засоби у досконалий спосіб.

Жоден митець не прагне щось доводити. Довести можна навіть очевидні речі.

Митець не має етичних уподобань. Його етичні уподобання породжують неприпустиму манірність стилю.

Митець не може мати хворобливої уяви. Йому дозволено зображувати все.

Мова і думка для митця — знаряддя мистецтва.

Вада і добродієність — матеріал для роботи.

¹ Калібан — один з негативних персонажів п'єси Вільяма Шекспіра "Буря". Злий, спотворений дикун, син злої чаклунки Сікоракси. (Тут і далі — прим. ред.)

From the point of view of form, the type of all the arts is the art of the musician. From the point of view of feeling, the actor's craft is the type.

All art is at once surface and symbol.

Those who go beneath the surface do so at their peril.

Those who read the symbol do so at their peril.

It is the spectator, and not life, that art really mirrors.

Diversity of opinion about a work of art shows that the work is new, complex, and vital.

When critics disagree the artist is in accord with himself.

We can forgive a man for making a useful thing as long as he does not admire it. The only excuse for making a useless thing is that one admires it immensely.

All art is quite useless.

Oscar Wilde

З погляду форми взірцевим є мистецтво музиканта, а з погляду почуття — ремесло актора.

У будь-якому мистецтві є те, що лежить на поверхні, і є символ.

Той, хто намагається сягнути за поверхню, робить це на свій страх і ризик.

Той, хто намагається прочитати символи, теж ризикує.

Насправді мистецтво відображає не життя, а спостерегача.

Множинність думок з приводу витвору мистецтва є виявом того, що цей витвір новий, складний та злободенний.

Коли критики сперечаються, то митець лишається в гармонії з собою.

Ми можемо вибачити людині створення корисних речей, поки вона не впадає у замилювання ними. А єдиним вибаченням за створення речі, з якої немає жодної користі, може стати лише цілковите захоплення нею.

З мистецтва загалом немає жодної користі.

Оскар Вайльд

CHAPTER I

The studio was filled with the rich odour of roses, and when the light summer wind stirred amidst the trees of the garden there came through the open door the heavy scent of the lilac, or the more delicate perfume of the pink-flowering thorn.

From the corner of the divan of Persian saddle-bags on which he was lying, smoking, as was his custom, innumerable cigarettes, Lord Henry Wotton could just catch the gleam of the honey-sweet and honey-coloured blossoms of a laburnum, whose tremulous branches seemed hardly able to bear the burden of a beauty so flame-like as theirs; and now and then the fantastic shadows of birds in flight flitted across the long tussore-silk curtains that were stretched in front of the huge window, producing a kind of momentary Japanese effect, and making him think of those pallid jade-faced painters of Tokio who, through the medium of an art that is necessarily immobile, seek to convey the sense of swiftness and motion. The sullen murmur of the bees shouldering their way through the long unmown grass, or circling with monotonous insistence round the dusty gilt horns of the straggling woodbine, seemed to make the stillness more oppressive. The dim roar of London was like the bourdon note of a distant organ.

In the centre of the room, clamped to an upright easel, stood the full-length portrait of a young man of extraordinary personal beauty, and in front of it, some little distance away, was sitting the artist himself, Basil Hallward, whose sudden disappearance some years ago caused, at the time, such public excitement, and gave rise to many strange conjectures.

ГЛАВА І

Майстерня була наповнена густими пахощами троянд, і коли легенький літній вітерець грайливо шарудів листям у саду, крізь відчинені двері проникав важкий запах бузку впереміш із витонченим ароматом рожевих квіточок терну.

Лорд Генрі Воттон, лежачи в кутку дивана на перських подушках і за звичкою курячи цигарку за цигаркою, мав можливість милуватися мерехтінням медово-духмяного, насиченого сонцем цвіту рокитника — його тріпотливі віти, здавалося, ледь-ледь могли втримати таку вогнясту красу; час від часу на довгих шовкових фіранках, що прикрашали величезне вікно, перепурхували фантастичні обриси птахів, на мить створюючи ілюзію японських картин і нагадуючи лорду Генрі про тих блідих змучених токійських художників, котрі через мистецтво, статичне за своїм визначенням, марно намагаються передати рух і стрімкість. Приглушене дзиччання бджіл, що прокладали собі шлях крізь високу нескошену траву або невтомно кружляли навколо запилених, наче вкритих позолотою суцвіть жимолості, здавалося, робило тишу ще гнітючішою. Ледь чутний гуркіт Лондону, що долинав сюди, нагадував басовите гудіння якогось віддаленого органа.

Посередині кімнати стояв вертикально розташований мольберт із прикріпленим до нього портретом юнака незвичайної вроди. Трохи неподалік навпроти нього сидів художник Безіл Голворд, чие раптове зникнення кілька років тому викликало неабияке збудження серед громадськості, породивши при цьому чимало найдивовижніших припущень і здогадок.

As the painter looked at the gracious and comely form he had so skilfully mirrored in his art, a smile of pleasure passed across his face, and seemed about to linger there. But he suddenly started up, and, closing his eyes, placed his fingers upon the lids, as though he sought to imprison within his brain some curious dream from which he feared he might awake.

“It is your best work, Basil, the best thing you have ever done,” said Lord Henry, languidly. “You must certainly send it next year to the Grosvenor¹. The Academy is too large and too vulgar. Whenever I have gone there, there have been either so many people that I have not been able to see the pictures, which was dreadful, or so many pictures that I have not been able to see the people, which was worse. The Grosvenor is really the only place.”

“I don’t think I shall send it anywhere,” he answered, tossing his head back in that odd way that used to make his friends laugh at him at Oxford. “No: I won’t send it anywhere.”

Lord Henry elevated his eyebrows, and looked at him in amazement through the thin blue wreaths of smoke that curled up in such fanciful whorls from his heavy opium-tainted cigarette. “Not send it anywhere? My dear fellow, why? Have you any reason? What odd chaps you painters are! You do anything in the world to gain a reputation. As soon as you have one, you seem to want to throw it away. It is silly of you, for there is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about. A portrait like this would set you far above all the young men in England, and make the old men quite jealous, if old men are ever capable of any emotion.”

“I know you will laugh at me,” he replied, “but I really can’t exhibit it. I have put too much of myself into it.”

Lord Henry stretched himself out on the divan and laughed.

¹ *The Grosvenor Gallery* — an art gallery in London founded in 1877 by Sir Coutts Lindsay and his wife Blanche. The gallery proved crucial to the Aesthetic Movement because it provided a home for those artists whose approaches the more classical and conservative Royal Academy did not welcome.

Художник розглядав красиве обличчя юнака, якого він так майстерно зобразив на своєму полотні, і вдоволена усмішка застигла на його губах. Але раптом він випростався і, заплющивши очі, притиснув пальцями повіки, начебто волів заховати глибоко в мозку якесь дивне сновидіння, від якого боявся прокинутись.

— Безіле, це твоя найкраща робота, найкраща з досі написаних тобою, — протягнув лорд Генрі. — Ти обов'язково маєш наступного року відправити його до Гросвенора¹. Академія в цьому випадку — занадто гучно і банально. Коли б я не зайшов туди, там стільки людей, що я не встигаю оглянути картини (і це жахливо), або ж, навпаки, стільки картин, що я не можу розгледіти людей (а це ще гірше). Отже, Гросвенор — це справді єдине прийнятне місце.

— Не думаю, що мені варто кудись її відправляти, — відповів художник, відкинувши голову назад у своїй характерній манері, що так смішила його друзів в Оксфорді. — Ні, я нікуди її не відправлятиму.

Лорд Генрі здивовано звів брови, поглянувши на Безіла крізь тоненьку блакитнувату завісу химерних завитків диму від його просякнутої опіумом сигарети.

— Нікуди не відправлятимеш? Але, дорогий друже, чому? Є якісь причини? Що ж ви, художники, за дивний народ! Ви робите все, що завгодно, аби здобути славу. А коли вона приходить, вам, здається, хочеться її позбутись. Це безглуздя! Адже єдине, що може бути гірше від того, що про тебе говорять, це коли про тебе взагалі не згадують. Цей портрет затьмарить славу будь-якого молодого художника в усій Англії і змусить заздрити старих, якщо, звісно, вони взагалі здатні на якісь емоції.

— Я знаю, це виглядає смішно, — відповів Безіл. — Але я справді не можу відправити цю картину на виставку. Я занадто багато себе самого в неї вклав.

Зручніше вмощуючись на дивані, Лорд Генрі засміявся.

¹ *Гросвенор* — картинна галерея в Лондоні, заснована у 1877 р. сером Ліндсеєм Кутсом та його дружиною Бланш. Вважалося, що власники галереї були критично налаштовані щодо академічного мистецтва: саме у них виставлялися митці, яких не приймали у класичній і консервативній Королівській академії.

“Yes, I knew you would; but it is quite true, all the same.”

“Too much of yourself in it! Upon my word, Basil, I didn’t know you were so vain; and I really can’t see any resemblance between you, with your rugged strong face and your coal-black hair, and this young Adonis, who looks as if he was made out of ivory and rose-leaves. Why, my dear Basil, he is a Narcissus, and you — well, of course you have an intellectual expression, and all that. But beauty, real beauty, ends where an intellectual expression begins. Intellect is in itself a mode of exaggeration, and destroys the harmony of any face. The moment one sits down to think, one becomes all nose, or all forehead, or something horrid. Look at the successful men in any of the learned professions. How perfectly hideous they are! Except, of course, in the Church. But then in the Church they don’t think. A bishop keeps on saying at the age of eighty what he was told to say when he was a boy of eighteen, and as a natural consequence he always looks absolutely delightful. Your mysterious young friend, whose name you have never told me, but whose picture really fascinates me, never thinks. I feel quite sure of that. He is some brainless, beautiful creature, who should be always here in winter when we have no flowers to look at, and always here in summer when we want something to chill our intelligence. Don’t flatter yourself, Basil: you are not in the least like him.”

“You don’t understand me, Harry,” answered the artist. “Of course I am not like him. I know that perfectly well. Indeed, I should be sorry to look like him. You shrug your shoulders? I am telling you the truth. There is a fatality about all physical and intellectual distinction, the sort of fatality that seems to dog through history the faltering steps of kings. It is better not to be different from one’s fellows. The ugly and the stupid have the best of it in this world. They can sit at their ease and gape at the play. If they know nothing of victory, they are at least spared the knowledge of defeat. They live as we all should live, undisturbed, indifferent, and without disquiet. They neither bring ruin upon others, nor ever receive

— Так, саме такої реакції я й очікував, — продовжив художник. — Але все одно це правда.

— Забагато вклав себе самого! Чесне слово, Безіле, я не думав, що ти такий самовпевнений. Не бачу ані найменшої подібності між твоїм грубим зморшкуватим обличчям і чорним, як смола, волоссям та цим юним Адонісом, що наче виточений зі слонової кістки та пелюсток троянд. Дорогий мій Безіле, адже він — Нарцис, а ти... ну, звісно, в тебе розумний вираз обличчя, але це й усе. А там, де починаються розумування, краса, справжня краса закінчується. Інтелект — це вже надмірність за своєю суттю, він здатен зруйнувати гармонію будь-якого обличчя. Варто лише комусь замислитись, як у нього починає видовжуватися ніс, або виступати лоб, або його обличчя набуває якогось ще бридкішого вигляду. Поглянь лиш на успішних, видатних людей, пов'язаних із будь-якою науковою діяльністю. От хто є взірцем потворності! Окрім, звісно, представників духовенства. Хоча, мабуть, вони просто не переобтяжують себе зайвим мисленням. Єпископ у свої вісімдесят продовжує виголошувати те, що йому втлумачили, коли він був вісімнадцятирічним парубійком, — і, ясна річ, він завжди має неперевершений вигляд. Так само й твій таємничий юний друг, імені якого ти мені не назвав, але чий портрет цілковито зачарував мене, ніколи не думає, я майже певен у цьому. Це якесь прекрасне пустоголове створіння, що мало б завжди бути тут узимку, коли немає квітів, щоб ми могли ним милуватися, і влітку для остудження нашої тямущості. Тож не варто собі лестити, Безіле, — ти аніскілечки на нього не схожий.

— Гаррі, ти не зрозумів, — зітхнув художник. — Ясна річ, я на нього не схожий, і прекрасно це знаю. Правду кажучи, я й не хотів би бути на нього схожим. Знизуєш плечима? Я тобі щиро кажу. Будь-яка фізична чи інтелектуальна винятковість приречена, вона фатумом тяжіє над непевною ходою монархів. Краще нічим не вирізнятися з-поміж інших. Потворні й дурні мають усі блага світу. Вони можуть просто сидіти і витріщатися на те, як інші щось роблять. Їм невтямки, що таке перемога, разом з тим вони вільні від тягаря поразок. Вони живуть так, як варто було б жити всім нам, — спокійно, безтурботно, без метушні й тривоги. Не руйнують чужі життя, але й їхні ніхто не руйнує. Твоє, Гар-